

Kortelė:

937670_RegNr_I-1957-289/2014

<http://www.infolex.lt/tp/937670>

Administracinė byla Nr. I-1957-289/2014

Teisminio proceso Nr. 3-64-3-01424-2014-4

Procesinio sprendimo kategorija 15.2.3.2.; 74

(S)

ŠIAULIŲ APYGARDOS ADMINISTRACINIS TEISMAS

S P R E N D I M A S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2014 m. spalio 21 d.

Šiauliai

Šiaulių apygardos administracinio teismo teisėjas Virginijus Stankevičius,

sekretoriaujant Jolantai Miežienei,

nedalyvaujant pareiškėjui V. S. (T.),

nedalyvaujant atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovui,

viešame teismo posėdyje išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjo V. S. (T.) skundą atsakovui Lietuvos valstybei, atstovaujamai Šiaulių tardymo izoliatoriaus, dėl neturtinės žalos atlyginimo.

Teismas, išnagrinėjęs pateiktą skundą,

n u s t a t ė :

Pareiškėjas V. S. (toliau – ir pareiškėjas) kreipėsi į teismą su skundu prašydamas priteisti iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus (toliau – ir Šiaulių TI, ŠTI, 20000 litų neturtinės žalos atlyginimo.

Pareiškėjas V. S. teismo posėdžio metu nurodė, kad Šiaulių TI atlikinėjo suėmimą – kardomąją priemonę, kuri buvo paskirta nuo 2010-02-24 iki 2011-09-08. Kameroje būdavo perpildyta žmonių, neatitikdavo kvadratūra, netinkamai įrengta ventiliacija, kameros nesuremontuotos, žmonių skaičius kartais viršydavo miegamų vietų skaičių – 2010 m. vasarą buvo labai daug suimtų žmonių. Jei būdavo kameroje 8 gulimos vietos, būdavo net po 9 žmones. Šiaulių TI parašė, kad kameroje būdavo nuo 4 iki 6 žmonių. Taip buvo per jo buvimo laiką ŠTI gal 7 ar 10 dienų. Mano, kad yra registruojama, kiek yra kameroje žmonių. Jie įvardijo patį mažiausią žmonių skaičių, kad

pateisintų save. ŠTI prašo pritaikyti senaties terminą. Skundą jis padavė nepraėjus trims metams, skundė visą 1, 5 m. laikotarpį. Prašo senaties termino netaikyti, nes jis nebuvo išvežtas iki pat išvykimo į pataisos namus. Atsiliepime parašyta, kad viskas gerai, vos ne kaip Europos Sąjungoje, nors kameros tokios pat, kaip rusų laikais, kai pirmą kartą buvo 1999 m., kameros nesutvarkytos, neatitinka reikalavimų, pilnos žmonių, laisvos vietos nėra, stovi stalas, nėra kur pavaikščioti. Gal ir yra laisvos vietos 1, 5 m. Prašo skundą tenkinti, netaikyti senaties termino, nes jis skundžia visą laikotarpį nepraėjus trims metams. Gal ir per daug įvardijo neturtinę žalą. Prašo priteisti iš Šiaulių TI 2 000 Lt, senaties nepraleido. Prašo pripažinti atsakovą Šiaulių TI netinkamai laikant nuteistuosius ir priteisti neturtinę žalą (89–91 b. l.).

Pareiškėjas savo skundu (2–4 b. l.) prašo priteisti jam neturtinę žalą, kurią patyrė būdamas Šiaulių tardymo izoliatoriuje dėl netinkamų laikymo sąlygų, dėl kameroje laikomo didesnio nei leistinas asmenų skaičiaus, kameros turi atitikti higienos normas. Nurodo, kad kameros buvo perpildytos, jose buvo laikomas didelis skaičius asmenų, kameroje šalta, drėgna, tamsu. Kameroje turi būti švarus langas, ventiliacija, temperatūra virš 18 laipsnių šilumos, švarus tualetas. Negali būti žiurkių, tarakonų. Rūkantys asmenys laikomi kartu su nerūkančiais. Atvykimo bei išvykimo kameroje šalta ir purvina. Patyrė neturtinę žalą 20000 litų. Prašo už praleistą Šiaulių tardymo izoliatoriuje nuo 2010-02-15 iki 2011-08-05 laiką priteisti 20000 litų dydžio sumą neturtinei žalai atlyginti.

Atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovas į posėdį neatvyko, apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką pranešta tinkamai, teismo šaukimu (88 b. l.).

Atsakovas Lietuvos valstybė, atstovaujama Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atsiliepime (73–80 b. l.) nurodė, kad su pareiškėjo skundu nesutinka, prašo skundą atmesti kaip nepagrįstą. Nurodė, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.125 straipsnio 8 dalyje reikalavimams dėl padarytos žalos atlyginimo nustatytas sutrumpintas trejų metų ieškinio senaties terminas. Civilinio kodekso 1.134 straipsnio 1 punkto nuostata, kad ieškinio senatis netaikoma iš asmeninių neturtinių teisių atsirandantiems reikalavimams, kaip išaiškinta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008-01-02 nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-7-2/2008, reiškia, kad ieškinio senatis netaikoma reikalavimams dėl asmeninių neturtinių teisių, kurios neturi ekonominio turinio, gynimo, o iš asmeninių neturtinių teisių pažeidimų atsirandantiems reikalavimams atlyginti tiek turtinę, tiek ir neturtinę žalą ieškinio senatis taikoma. Atsakovas, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.126 straipsnio 2 dalies, 1.127 straipsnio 1 dalies nuostatomis, prašo nagrinėjant pareiškėjo skundą dėl neturtinės žalos atlyginimo taikyti ieškinio senaties terminą, skaičiuojant nuo kreipimosi į teismą dienos, t. y. 2014-06-02.

Pažymėjo, jog Lietuvos higienos norma HN 76:1999, nustačiusi, kad kamerų tipo patalpoje ploto vienam žmogui norma – ne mažiau kaip 5 kv. m (6.15 p.), Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 (įsigaliojo nuo 2010 m. balandžio 11 d.) buvo pripažinta netekusi galios. Minėtu įsakymu buvo patvirtinta Lietuvos higienos norma HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, kuri nustato tik laisvės atėmimo vietų įrengimo reikalavimus. Lietuvos higienos normai HN 76:1999 netekus galios ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriuje norma buvo nustatyta Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymu Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ (įsigaliojo nuo 2010 m. gegužės 14 d.). Įsakymo Nr. V-124 1.3 punktas nustatė, kad iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr.1248, numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 kv. m. Pažymėjo, kad teisinis reglamentavimas nenustato tam tikrų baldų ar įrenginių užimamo ploto įtakos skaičiuojant kameros plotą, todėl galima preziumuoti, kad skaičiuojant vienam asmeniui tenkanti kameros plotą visas kameros plotas dalijamas iš kameroje laikomų asmenų skaičiaus.

Nurodė, kad pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą etapuotas 2010-02-24 ir įstaigoje periodiškai laikytas iki 2011-09-08. Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje laikotarpiu, kuriam netaikoma ieškinio senatis, buvo laikomas kameroje Nr. 47 nuo 2011-06-02 iki 2011-09-08 su dar 4–6 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,67 kv. m iki 3,74 kv. m. Kadangi kameroje esančių asmenų skaičius niekada nėra pastovus, pareiškėjui periodiškai tekdavo nuo 2,67 kv. m iki 3,74 kv. m gyvenamasis plotas, o tai leidžia daryti išvadą, jog tik tam tikrais atvejais pareiškėjui galimai teko mažesnis kalinimo kameros plotas nei nustatyta norma, o periodiškai ji netgi buvo viršijama.

Atsakovas atkreipė dėmesį į asmenų laikymo kardomojo kalinimo įstaigose specifiką: toje pačioje kameroje laikomų asmenų skaičius per tą pačią parą nėra pastovus (dalis kviečiama pas ikiteisminio tyrimo pareigūnus, etapuojama į teismus, areštines, pataisos namus ir atitinkamą laiką nebūna kameroje). Kaip pažymėjo Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2012 m. liepos 9 d. sprendime administracinėje byloje Nr. A-146-1527/2012, ši aplinkybė (kintantis asmenų skaičius kameroje) turi įtakos vienam asmeniui tenkančios ploto normos kameroje kaitai, nes daliai asmenų išvykus likusiems kameroje asmenims tenka daugiau kameros bendrojo ploto. Todėl net mažiausio ploto kameroje, keičiantis kalinčių asmenų skaičiui per parą, plotas, tenkantis vienam asmeniui, kinta nuo mažesnio už nustatytą iki viršijančio normą.

Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje per laikotarpį, kuriam netaikoma ieškinio senatis, iš viso buvo laikomas 88 dienas. Pasivaikščiavimo laiku (1 val. per dieną), medicininių apžiūrų metu, prausimosi pirtyje metu asmenys nebūna gyvenamojoje kameroje. Pareiškėjo pretenzijos atsakovui dėl šio laikotarpio laikytinos nepagrįstomis ir nesuteikiančiomis pagrindo Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnų veiksmus pripažinti neteisėtais. Nenustačius dėl šio laikotarpio Šiaulių tardymo izoliatoriaus neteisėtų veiksmų (vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų), pareiškėjo reikalavimas dėl žalos atlyginimo už šį laikotarpį negali būti tenkinamas.

Dėl kamerų atitikimo higienos normų reikalavimams nurodė, kad Šiaulių visuomenės sveikatos centras 2010-08-12 atliko patikrinimą (išvados surašytos 2013-08-12 patikrinimo akte Nr. EP-387), kurio metu buvo patikrinta kamera Nr. 26. Nustatyta, kad kameroje laikomi 4 suimtieji – nuteistieji. Kamera remontuota, bet vėl reikalingas paprastas remontas: sienų ir lubų danga aptrupėjusi, rasta pelėsių. Taip pat patikrinta ir kamera Nr. 104 – nustatyta, kad laikomi 2 suimtieji – nuteistieji, kameroje remontuota, rasta pelėsių, santykinė drėgmė atitinka nustatytus higienos normos reikalavimus, pažeidimas užfiksuotas dėl oro judėjimo greičio. Šiaulių visuomenės sveikatos centras 2010-09-13 atliko patikrinimą (patikrinimo išvados surašytos 2010-09-21 patikrinimo akte Nr. EP-440). Patikrinimo metu užfiksuota, kad kameroje Nr. 26 laikomi 7 suimtieji – nuteistieji – visi jie rūkantys asmenys. Kamera remontuota, bet vėl reikalingas paprastas remontas, oro temperatūra, dirbtinė apšvieta ir santykinė drėgmė atitiko higienos normos reikalavimus, nustatytas oro judėjimo greičio pažeidimas. Kamera Nr. 24, kurioje pareiškėjas buvo laikomas laikotarpiais nuo 2010-09-29 iki 2010-09-30 ir nuo 2010-10-01 iki 2011-05-18, buvo patikrinta 2011-01-07 (išvados surašytos 2011-01-13 patikrinimo akte Nr. EP-1). Nustatyta, kad kameroje laikomi 7 suimtieji. Pelėsio nesimato, užfiksuoti dirbtinės apšvietos, oro judėjimo greičio ir natūralios apšvietos pažeidimai, oro temperatūra ir santykinė oro drėgmė atitinka nustatytus reikalavimus. Ta pati kamera buvo tikrinta ir 2011-04-27 (išvados surašytos 2011-05-02 patikrinimo akte Nr. EP-144). Oro judėjimo greičio ir dirbtinės apšvietos pažeidimai pašalinti, nustatytas tik natūralios apšvietos pažeidimas. Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2009 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. V-176 patvirtintų Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių 13 punkte nustatyta, kad gyvenimo ir buities sąlygos kameroje turi atitikti Lietuvos Respublikos higienos normas. Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių 2 punktas nustato: taisyklės taikomos naujai statomiems, rekonstruojamiems ar kapitaliai remontuojamiems tardymo izoliatoriams. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 2 punktas įtvirtina analogiško pobūdžio nuostatą: veikiančioms laisvės atėmimo vietoms taikomi tik tie šios higienos normos reikalavimai, kurie nesuję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Šiaulių tardymo izoliatorius pastatytas ir įrengtas iki Kalėjų

departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus įsakymo „Dėl tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploataavimo taisyklių patvirtinimo“ ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymo „Dėl Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“ įsigaliojimo, todėl nagrinėjamu atveju, analizuojant pareiškėjo laikymo įstaigoje sąlygas, taikytinos tik tos taisyklių nuostatos ir tie higienos normos reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, atsakovas pabrėžia, jog negalima konstatuoti įstaigos neteisėto veikimo, kiek tai susiję su pareiškėjo argumentais dėl kameros apšvietimo, drėgmės ar ventiliacijos. Pagal higienos normos 24 punktą, gyvenamosios patalpos turi būti vėdinamos per langus, išskyrus patalpas, kuriose veikia mechaninė patalpų vėdinimo ar kondicionavimo sistema. Šiaulių tardymo izoliatoriaus gyvenamosios kameros yra vėdinamos natūraliu būdu (per langus bei duris). Mikroklimato parametrai kameroje priklauso nuo kameros įrengimo, jose esančių asmenų skaičiaus ir kitų aplinkybių (tokių, kaip lauko temperatūra, asmenų judėjimas į kamerą ir iš jos ir kt.). Kadangi Šiaulių tardymo izoliatoriuje dėl pastato statuso negali būti atliekami rekonstrukcijos ar kapitalinio remonto darbai, higienos normos HN 76:2010 reikalavimai, susiję su šiais darbais, netaikytini ir įstaiga negali būti pripažįstama atsakinga dėl nustatomų šių reikalavimų pažeidimų.

Pažymėjo, jog Šiaulių tardymo izoliatoriaus Ūkio skyriaus 2014-06-16 pažymoje Nr. 62/08-132 yra nurodyta, kad kameros, vadovaujantis LR higienos normos 76:2010 24 p., gyvenamosios patalpos turi būti vėdinamos per langus. Pažymėta, kad Šiaulių tardymo izoliatoriaus pastatų kompleksas yra įtrauktas į Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros vertybių sąrašą, todėl kai kurių nustatomų trūkumų pašalinti neįmanoma (neįmanoma padidinti natūralios apšvietos gyvenamosiose kameroje, kadangi nėra galimybės padidinti langų angas, nėra galimybės įrengti papildomą ventiliacijos sistemą ir padidinti oro judėjimo greitį bei sumažinti santykinę drėgmę ar sureguliuoti temperatūrą).

Dėl švaros ir tvarkos kameroje, graužikų naikinimo nurodė, kad vadovaujantis Lietuvos Respublikos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ nuostatomis (56–60 punktai), gyvenamosios patalpos turi būti kiekvieną dieną valomos drėgnuoju būdu, ant sienų ir lubų neturi būti pelėsių. Lietuvos Respublikos higienos normos HN 76:2010 58 punktas reglamentuoja, kad laisvės atėmimo vietose laikomi asmenys privalo nuolat rūpintis švaros bei tvarkos palaikymu gyvenamosiose patalpose. Teisės aktuose imperatyviai nustatyta pareiga patiems kameroje esantiems asmenims rūpintis švara ir tvarka patalpoje. Kameros būklė priklauso pirmiausia nuo pačių jose laikomų asmenų elgesio: nesuinteresuoti palaikyti švarą ir tvarką ar tausoti įstaigos patalpas asmenys niokoja įstaigos turtą, blogina patalpų būklę. Taip pat teisės aktuose numatyta, kad kameroje turi būti valymo inventoriaus komplektas (šepetys grindims, šluostė, šiukšlių semtuvėlis ir kibiras). Dėl nepakankamo biudžeto finansavimo Šiaulių tardymo izoliatorius neturi galimybės visas gyvenamąsias kameras aprūpinti valymo inventoriumi, tačiau esant poreikiui ir suimtiesiems (nuteistiesiems) paprašius, į kiekvieną kamerą išduodamas valymo inventoriaus komplektas, pasinaudojus juo, jis gražinamas atsakingiems pareigūnams.

Pažymėjo, kad ne rečiau kaip vieną kartą per mėnesį būtina atlikti gyvenamųjų patalpų pagrindinį valymą (sienų, lubų, grindų, langų, palangių, įrenginių, baldų ir kt.). Esant reikalui laisvės atėmimo vietų administracija privalo organizuoti profilaktinį aplinkos kenksmingumo pašalinimą (dezinfekciją, dezinfekciją, deratizaciją). Patalpų deratizacija įstaigoje vykdoma esant poreikiui. Informavo, kad patalpų (režiminio korpuso patalpų, gyvenamųjų patalpų, drausmės izoliatorių, paskirstymo kameros, priėmimo paskirstymo skyriaus) priežiūra (valymas, dezinfekcija, dezinfekcija, deratizacija) iki 2012 metų Šiaulių tardymo izoliatoriuje buvo vykdoma vadovaujantis tuo metu galiojusiais teisės aktais ir jų nustatytais reikalavimais bei medicinos normomis. Vadovaujantis direktoriaus 2011-12-30 patvirtintu grafiku Nr. 20/01-2719 „Patalpų dezinfekcijos, dezinfekcijos ir deratizacijos grafikas 2012-2013 m.“, atliekama kameros dezinfekcija, dezinfekcija ir deratizacija. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2014 m. kovo 19 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A-146-150-14 yra pasisakęs, jog „nėra duomenų, kad pareiškėjas ginčui aktualiomis dienomis kreipėsi į įstaigos administraciją, kad jam nesudaromos

sąlygos pasirūpinti švara ir tvarka gyvenamosios patalpos sanitariniame mazge“. Vadinasi, svarbu, kad poreikis būtų aiškus, konkretus ir išreikštas kreipiantis į įstaigos administraciją. Tačiau jokių skundų dėl netinkamos dezinfekcijos vykdymo, nesvaraus tualetu pareiškėjas įstaigos direktoriui nebuvo pateikęs, o dėl šių dalykų pirmą kartą skundžiasi tik savo 2014-05-09 skunde teismui. Iš Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2012-07-09 patikrinimo akto Nr. EP-254 matyti, kad „<suimtiesiems apgyvendinimo patalpų valymui išduodama kalcinuota soda. Kameroje valymo inventorių nelaikomas. Kasdieninį patalpų valymą dezinfekcinėmis priemonėmis atlieka tik įstaigos darbuotoja - dezinfektorė. Apgyvendinimo patalpų dezinfekcijai naudojamas „Sokrena“ 1 % dezinfekcinis tirpalas. Tirpalai gaminami kasdien. Darbuotoja saugos duomenų lapus, naudojimo instrukcijas turi. Objekto kasdieninio valymo kontrolės žurnalas yra, jame atžymos apie patalpų valymą yra.>...Įstaigoje profilaktinis aplinkos nukenksminimas atliekamas. Vykdomas mechaninis ir cheminis apdorojimas. Dezinfekcijos, dezinsekcijos, deratizacijos žurnalas yra. Kameroje deratizacija atliekama mechaniniu būdu.“

Iš 2010-08-21 patikrinimo akto Nr. EP-440 matyti, kad vykdomas visų gyvenamųjų patalpų (kamerų) pagrindinis valymas (sienų, lubų, grindų, langų, palangių, įrenginių, baldų ir kt.) pagal koreguotiną 2010-09-14 valymo dezinfekcijos planą Nr. 20/01-1571. Informacija apie pagrindinį patalpų valymą registruojama kiekvieno mėnesio sudarytos tam tikslui komisijos aktais. Atsakovas negali būti atsakingas už tai, jog įstaigoje kalinami asmenys nevykdo ar netinkamai vykdo jiems nustatytas pareigas, susijusias su švaros ir tvarkos palaikymo sąlygomis kameroje. Atsakovas niekaip neišskyrė pareiškėjo iš kitų įstaigoje laikomų asmenų ir jam tyčia nesudarė blogesnių laikymo sąlygų ir netaikė kokių nors įstatymo nenumatytų apribojimų.

Dėl sąlygų priėmimo-paskirstymo skyriaus kratų atlikimo patalpoje nurodė, kad atvykstantiems ir išvykstantiems suimtiesiems ir nuteistiesiems visa asmens krata įstaigoje pareiškėjo buvimo Šiaulių tardymo izoliatoriuje laikotarpiu buvo atliekama administracinės teritorijos pastato rūsyje esančioje apžiūros ir daiktų patikrinimo patalpoje. Laisvės atėmimo vietų įrengimo ir priežiūros sveikatos saugos reikalavimus nustato Lietuvos Respublikos higienos norma HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241. Apžiūros ir daiktų patikrinimo patalpoje 2013-02-07 buvo atliktas Šiaulių visuomenės sveikatos centro patikrinimas, kurio išvados išdėstytos 2013-02-08 patikrinimo akte Nr. EP-6. Iš patikrinimo akto matyti, kad ankstyvą žiemos rytą oro temperatūra tebuvo kiek mažesnė, nei nustatyta higienos normoje, o bylos medžiaga (Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-06-12 pažyma Nr. 69/06-2448 „Dėl V. T.“) rodo, kad temperatūros duomenų užfiksavimo dieną pareiškėjas tikrintoje patalpoje apskritai nebuvo. Be to, mikroklimato parametrams yra būdingas momentiškas, todėl konkrečių rodiklių nustatymas patikrinimo metu nesudaro prielaidų teigti, jog tokie patys rodikliai patalpoje vyrauja nuolat. Atsakovas taip pat pažymi, kad administracinio pastato patalpos vėdinamos natūraliu būdu per langus bei duris, todėl išmatuota oro temperatūra neparodo tikslios jutiminės temperatūros patalpoje. 18–22? C temperatūra laikoma optimalia protiniam darbui, todėl 2,4? žemesnė temperatūra operatyviai vykdomos visos asmens kratos metu (išsirengęs iki apatinių rūbų asmuo būna 1–2 minutes, t.y., kol nusirengia, rūbai patikrinami rentgeno aparatu ir asmuo apsirengia) neturėtų būti pripažįstama galinčia sukelti neigiamus išgyvenimus. Patikrinimo akto turinys taip pat paneigia pareiškėjo dėstomas aplinkybes, esą sąlygos apžiūros ir daiktų patikrinimo patalpoje antisanitarinės. Pareiškėjo teiginiai dėl šalčio, purvo yra abstraktūs, netikslūs ir nepagrįsti objektyviais įrodymais, dėstomi remiantis subjektyviais pojūčiais, todėl jų teisingumo nėra galimybės įvertinti. Dėl šių priežasčių byloje negalima nustatyti neteisėtų atsakovo veiksmų ar neveikimo.

Dėl laikymo kartu su rūkančiais asmenimis nurodė, kad Tabako kontrolės įstatymo 3 straipsnis nustato, kad vienas iš valstybės tabako kontrolės politikos principų yra ginti žmogaus teises į aplinką be tabako dūmų, o 19 straipsnio 1 dalies 3 punktą numato, kad Lietuvos Respublikoje rūkyti (vartoti tabako gaminius) draudžiama bendroje gyvenamosioje, kitose bendro naudojimo patalpose, kuriose nerūkantieji gali būti priversti kvėpuoti tabako dūmais užterštu oru. Sveikatos apsaugos ministro 2010-03-30 įsakymu Nr. V-241 patvirtintos higienos normos Nr. HN76-2010

„Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 6 punkte nustatyta, kad laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims turi būti sudaroma saugi sveikatai gyvenamoji aplinka. Laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims draudžiama rūkyti laisvės atėmimo vietų gyvenamosiose, kitose bendro naudojimo patalpose, jeigu nerūkantieji būtų priversti kvėpuoti tabako dūmais užterštu oru (14 p.). Iki šios higienos normos įsigaliojimo draudimai, susiję su rūkymu laisvės atėmimo vietose, teisės aktuose, reglamentuojančiuose sveikatos saugos reikalavimus laisvės atėmimo vietose, įtvirtinti nebuvo. Nei Bausmių vykdymo kodekso, nei Suėmimo vykdymo įstatymo nuostatos, reglamentuojančios suimtųjų ir nuteistųjų izoliavimą, nereglamentuoja, kad nerūkantys asmenys turi būti izoliuoti laikomi nuo rūkančių asmenų. Įstaigoje nėra priimta teisės aktų, susijusių su Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 3 punkto įgyvendinimu. Nuo 2010 metų Šiaulių tardymo izoliatoriuje, įgyvendinant Tabako kontrolės įstatymo ir higienos normos HN76:2010 nuostatas, taikoma praktika, kuomet į įstaigą atvykę asmenys jų pageidavimu yra paskiriami į dviejų tipų kameras ? rūkančiųjų ir nerūkantiųjų. Šiaulių tardymo izoliatoriaus atsakingi pareigūnai išsiaiškina naujai į tardymo izoliatorių atvykusio asmens žalingus įpročius ir vadovaudamiesi gauta informacija sprendžia suimtojo (nuteistojų) paskyrimo į gyvenamąją vietą klausimą. Jokių nusiskundimų dėl laikymo su rūkančiais asmenimis pareiškėjas įstaigai nėra pateikęs. Skundą teismui pareiškėjas pateikė tik 2014 m. gegužės mėnesį, be to, pats nenurodo galimai esąs nerūkantis ir šios aplinkybės niekaip nepagrindžia, o skundžiasi abstrakčiai – dėl tariamo rūkančiųjų ir nerūkantiųjų asmenų laikymo toje pačioje kameroje fakto. Atsakovas pažymi, kad pareiškėjas nenurodo, jog būtų buvusios pažeistos jo teisės nebūti verčiamam kvėpuoti tabako dūmais. Įstaiga teisės aktų reikalavimų ir pareiškėjo teisių nepažeidė, nes pareiškėjas buvo laikomas įstaigoje nesant jokių pareiškėjo pretenzijų dėl galiojančių Tabako kontrolės įstatymo nuostatų įgyvendinimo. Įstaiga negali būti laikoma atsakinga, jei laikomi asmenys sąmoningai nuslepia, manipuliuoja ar teikia melagingą informaciją apie savo žalingus įpročius ir dėl to yra laikomi rūkančiųjų/nerūkantiųjų gyvenamosiose patalpose. Be to, atsakovas atkreipia dėmesį į teismų praktiką, anot kurios, tuo atveju, kai pareiškėjas į administraciją su prašymu ar skundu dėl to, kad kameroje rūkoma, raštu nesikreipė, nėra jokio pagrindo spręsti, jog laisvės atėmimo vietos administracija nesiėmė reikiamų veiksmų, kad būtų užtikrintas draudimas rūkyti gyvenamosiose ar kitose bendro naudojimo patalpose, dėl ko, laikydama pareiškėją kartu su šiose patalpose rūkančiais nuteistaisiais, būtų pažeidusi teisės aktų reikalavimus (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. rugsėjo 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-442-1251/2013). Tokia teismų pozicija minėto teisinio reglamentavimo atžvilgiu taip pat rodo, jog gintinos galimai pažeistos nerūkantiųjų teisės, o ne rūkančiųjų pretenzijos. Atsižvelgiant į tai, kad teisės aktuose įtvirtintas nerūkantiųjų teisių į sveiką aplinką užtikrinimas, o ne rūkančiųjų interesai, pareiškėjo abstraktūs ir neįrodyti argumentai dėl rūkančiųjų laikymo su nerūkantiaisiais nelaikytini neturtinę žalą galėjusiomis sukelti aplinkybėmis. Pareiškėjo saugomos įstatymų teisės ir teisėti lūkesčiai, susiję su rūkymu, nebuvo pažeisti, todėl atsakovo veikimas nelaikytinas turinčiu neteisėtumo požymių.

Dėl neturtinės žalos pagrįstumo nurodė, jog Europos Žmogaus Teisių Teismas pasisakė, kad tam tikra kančia ar pažeminimas ? tai dažnai būdingi ar neišvengiami bausmės formos ar laisvės atėmimo priemonių elementai. Valstybė privalo užtikrinti, kad asmens įkalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai įkalinimui būdingą kentėjimo laipsnį. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2007 m. lapkričio 5 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A-17-1001/2007 nurodė, kad siekiant neturtinės žalos atlyginimo, būtina nustatyti, jog tas asmuo, kuris kreipėsi teisminės gynybos, tikrai patyrė fizinį skausmą, dvasiškai išgyveno, realiai patyrė emocinę depresiją, pažeminimai buvo apčiuopiami, reputacijos pablogėjimas juntamas ir ši dvasinė skriauda, pasireiškusi vienu arba keletu iš išvardintų elementų, nebuvo vienkartinio pobūdžio ar momentinė. Pareiškėjo dėstomos neturtinės žalos atsiradimą sąlygoti galinčios aplinkybės neįrodo realaus neturtinės žalos egzistavimo fakto. Deliktinė atsakomybė yra viena iš civilinės atsakomybės rūšių, todėl jai atsirasti yra būtina nustatyti bendrosios civilinės atsakomybės sąlygų visumą, nurodytą Civilinio kodekso 6.246–6.249 straipsniuose. Civilinio kodekso 6.271 straipsnyje numatyta viešoji atsakomybė atsiranda esant trimis sąlygoms: neteisėtiems veiksams ar neveikimui, žalai ir priežastiniam ryšiui tarp neteisėtų

veiksmų (neveikimo) ir žalos. Vadinas, reikalavimas dėl žalos atlyginimo (tiek turtinės, tiek neturtinės) privalo būti tenkinamas tik nustačius visumą viešosios atsakomybės sąlygų: pareiškėjo nurodytos valdžios institucijos neteisėtus veiksmus ar neveikimą, žalos pareiškėjui padarymo faktą ir priežastinį ryšį tarp valdžios institucijos neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir atsiradusios žalos. Nenustačius bent vienos iš nurodytų trijų viešosios atsakomybės sąlygų, valstybei pagal Civilinio kodekso 6.271 straipsnį nekyla prievolė atlyginti turtinę ar neturtinę žalą (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. lapkričio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-525-1355/2010). Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.250 straipsnio 1 dalis apibrėžia, kad neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.250 straipsnio taikymo teisminėje praktikoje buvo ne kartą išaiškinta, kad neturtinė žala pripažintinas ne bet koks valdžios institucijų neteisėtais veiksmais (neveikimu) asmeniui, kuris kreipėsi teisminės gynybos, padarytas neigiamas poveikis; kad neturtinė žala gali būti konstatuojama tik tada, kai nustatoma, kad poveikis buvo pakankamai intensyvus, o ne mažareikšmis ir smulkmeniškasis, kai nustatoma, kad asmuo tikrai patyrė dvasinius išgyvenimus, realiai pajautė emocinę depresiją, pažeminimai buvo apčiuopiami, reputacijos pablogėjimas juntamas ir ši dvasinė skriauda, pasireiškus vienu arba keletu iš išvardytų elementų, nebuvo vienkartinio pobūdžio ar momentinė. Asmens patirtų dvasinių ir fizinių kančių (Civilinio kodekso 6.250 str. prasme), jei jos realiai patiriamos, poveikis asmens fizinei ir psichinei sveikatai yra skaudžiausias ir labiausiai juntamas tuo laiku, kai asmenį veikia šias kančias sukeltantys neteisėti aktai (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.271 str. prasme). Pareiškėjas savo skundą grindžia abstrakčiais argumentais, reiškia bendro pobūdžio nusiskundimus, nebūtinai sąlygotus laikymo sąlygų, ir jų nepagrindžia jokiais įrodymais. Turtinė žala turi būti tikra, konkreti, įrodyta ir kiekybiškai įvertinta, pareiga įrodyti, kad tam tikra žala patirta, tenka pareiškėjui, pareiškėjas taip pat privalo pagrįsti ir įrodyti priežastinį ryšį tarp jo nurodomos žalos ir neteisėtų veiksmų (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. kovo 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-444-669/2011). Pareiškėjas nepateikia jokių duomenų, kurie leistų konstatuoti patirtą neturtinę žalą, kurią būtų galima susieti su asmens laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje sąlygomis. Tai leidžia daryti išvadą, kad pareiškėjo teiginiai apie patirtą neturtinę žalą yra nepagrįsti. Minėta, kad nenustačius bent vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų, valstybei neatsiranda prievolė atlyginti turtinę ar neturtinę žalą Civilinio kodekso 6.271 str. pagrindu. Konstitucinis Teismas 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime, be kita ko, konstatavo, kad asmeniui teisė į žalos, padarytos neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, atlyginimą atsiranda *tik tada*, kai įstatymų nustatyta tvarka yra konstatuojama, kad valstybės institucijos, pareigūnai atliko neteisėtus veiksmus ir kad žala asmeniui atsirado *būtent dėl tų* valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų. Atsižvelgiant į teismų praktikoje pabrėžiamus neturtinės žalos instituto taikymo aspektus, siekiant nustatyti pareiškėjo reikalavimo atlyginti neturtinę žalą pagrįstumą, turi būti atsižvelgiama į konkrečias kalinimo sąlygas, turi būti įvertinti įrodymai, pagrindžiantys pareiškėjo patirtą neturtinę žalą, o ne prielaidos apie galimą teisių pažeidimą.

Dėl neturtinės žalos atlyginimo išraiškos pažymėjo, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.138 straipsnyje pateiktame nebaigtiniame sąrašė įtvirtinta net keletas galimų asmens teisių gynimo būdų. To paties straipsnio 8 punkte numatyta, kad asmens teisės teismas gina ir kitais įstatymų numatytais būdais. Europos Žmogaus Teisių Teismas ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas ne kartą pažymėjo, jog pažeidimo fakto pripažinimas taip pat yra asmens pažeistų teisių gynimo būdas, kuris yra pakankama ir teisinga satisfakcija už patirtą skriaudą. Neturtinė žala priteisiama konkrečiu atveju nustačius, kad teisės pažeidimo pripažinimo nepakanka pažeistai teisei apginti (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje M. v. Lietuva, pareiškimo Nr. 53161/1999; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-2/2008; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. balandžio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-444-619/2008; kt.). Atsakovas taip pat prašo teismo sprendžiant neturtinės žalos priteisimo pareiškėjui klausimą atsižvelgti į tai, kas aukščiau išdėstyta, bei, kad įstaiga pagal galimybes siekė įgyvendinti galiojančius teisės aktus ir nebuvo neigiamo veikimo, nukreipto išimtinai prieš pareiškėją, pareiškėjo laikymas teisės aktų

neatitinkančiomis sąlygomis buvo su pertraukomis ir tik periodinis, neigiamas veikimas buvo mažareikšmis ir nesukėlęs ilgalaikių neigiamų pasekmių.

Prašė taikyti reikalavimo senaties terminą, pareiškėjo skundą dėl neturtinės žalos atlyginimo atmesti kaip nepagrįstą.

Pareiškėjo V. S. skundas tenkintinas iš dalies.

Nagrinėjamoje byloje pareiškėjas V. S. skundu kreipėsi į teismą, prašydamas priteisti jam neturtinės žalos atlyginimą. Neturtinę žalą pareiškėjas kildina iš esmės iš neteisėtų valdžios institucijos veiksmų, neužtikrinant jam tinkamų kalinimo sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje.

CK 6.271 straipsnio 1 dalis nustato, kad žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto, nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Šioje įstatymo normoje numatytos civilinės atsakomybės subjektas yra specialusis – viešas asmuo (valstybė arba savivaldybė). Šis atsakomybės subjekto ypatumas (viešas asmuo) lemia šioje įstatymo normoje numatytos civilinės atsakomybės taikymo ypatumus, kadangi valstybės civilinė atsakomybė atsiranda esant trimis sąlygoms (civilinė atsakomybė be kaltės): valstybės valdžios institucijų neteisėtiems veiksams (neveikimui), žalai ir priežastiniam ryšiui tarp valstybės valdžios institucijų neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos. Todėl reikalavimas dėl žalos (tiek turtinės, tiek neturtinės), kuri kildinama iš valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo gali būti tenkinamas, nustačius minėtų civilinės atsakomybės atsiradimo sąlygų visumą. Nesant bent vienos iš šių sąlygų, viešojo atsakomybė negalima.

Tam, kad būtų konstatuotas neteisėtumas CK 6.271 straipsnio prasme, reikia nustatyti, jog valdžios institucijos darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus privalėjo veikti, neįvykdė jiems teisės aktais priskirtų funkcijų arba nors ir vykdė šias funkcijas, tačiau veikė nepateisinamai aplaidžiai, pažeisdami bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Sprendžiant dėl atitinkamos valstybės valdžios institucijos (jos pareigūnų) veikos neteisėtumo (CK 6.271 straipsnio prasme), kiekvienu atveju yra būtina nustatyti, kokios konkrečios teisės normos, kurios reglamentuoja skundžiamos institucijos veiklą, buvo pažeistos, kaip būtent šie pažeidimai pasireiškė asmeniui, teigiančiam, kad jis dėl tokių veiksmų (neveikimo) patyrė žalą, taip pat tai, ar atitinkamos pasekmės (jei jos nustatomos) atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime, be kita ko, konstatavo, kad asmeniui teisė į žalą, padarytos neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, atlyginimą atsiranda tik tada, kai įstatymų nustatyta tvarka yra konstatuojama, kad valstybės institucijos, pareigūnai atliko neteisėtus veiksmus ir, kad žala asmeniui atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų.

Nagrinėjamu atveju pareiškėjas skundu siekia, jog jam iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, būtų priteistas 20000 Lt (teismo posėdžio metu pareiškėjas įvardijo 2000 litų sumą) neturtinės žalos atlyginimas už visą kalinimo Šiaulių tardymo izoliatoriuje laikotarpį. Neturtinę žalą grindžia tuo, kad laikymo sąlygos neatitiko įstatymuose numatytų reikalavimų. Teigia, jog kameros buvo pilnos, todėl pažeistas minimalus kameros ploto, tenkančio vienam asmeniui, reikalavimas.

Byloje nustatyta, jog pareiškėjas neturtinę žalą kildina iš netinkamų kalinimo sąlygų, todėl nagrinėjamoje byloje aktualus Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 3 straipsnis, kuris nustato, kad niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – ir EŽTT) yra pažymėjęs, kad Konvencijos 3 straipsnis įtvirtina vieną pagrindinių demokratinės valstybės vertybių, ji įtvirtina absoliutų kankinimo, nežmoniško ar žeminančio elgesio draudimą, toks draudimas nepriklauso nuo aukos elgesio (žr., pvz., 2011 m. sausio 20 d. EŽTT sprendimą *Mandic* ir *Jovic* prieš *Slovėniją* ir jame nurodytą teismo praktiką).

EŽTT savo jurisprudencijoje ne kartą yra išaiškinęs, kad Konvencija įpareigoja valstybę užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukeltų šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamu (žr. pvz., EŽTT 2000 m. spalio 26 d. sprendimą byloje *Kudla prieš Lenkiją*, 2001 m. liepos 24 d. sprendimą V. prieš Lietuvą). Pagal EŽTT suformuotą praktiką tam, kad netinkamas elgesys patektų į Konvencijos 3 straipsnio reguliavimo sritį, jis turi pasiekti minimalų žiaurumo lygį. Šio minimalaus žiaurumo lygio vertinimas yra reliatyvus; jis priklauso nuo visų bylos aplinkybių, tokių kaip elgesio trukmė, jo fizinis ir psichinis poveikis ir tam tikrais atvejais nukentėjusiojo lytis, amžius bei jo sveikatos būklė. Be to, sprendžiamas, ar elgesys pagal Konvencijos 3 straipsnį yra „žeminantis orumą“, teismas atsižvelgia į tai, ar jo tikslas yra pažeminti asmenį ir ar tai neigiamai paveikė asmenį su Konvencijos 3 straipsniu nesuderinamu būdu (žr., pvz., EŽTT 2001 m. balandžio 21 d. sprendimą byloje *Peers prieš Graikiją*).

Teismas atkreipia dėmesį ir į tai, kad EŽTT savo praktikoje yra ne kartą nurodęs, jog nepaprastai didelis kameros erdvės trūkumas yra labai reikšmingas faktorius sprendžiant, ar taikomos sulaikymo sąlygos buvo „žeminančios“ EŽTK 3 straipsnio požiūriu (žr., pvz., 2005 m. balandžio 7 d. sprendimą *K. prieš Lietuvą*; 2012 m. sausio 10 d. sprendimą *Ananyev ir kiti prieš Rusiją*). EŽTT ne kartą yra nurodęs, kad tais atvejais, kai pareiškėjams teko mažiau negu trys kvadratiniai metrai grindų ploto, kameros perpildymas turi būti laikomas toks didelis, kad savaime pateisina EŽTK 3 straipsnio pažeidimą (žr., pvz., 2011 m. sausio 20 d. EŽTT sprendimą *Mandic ir Jovic prieš Slovėniją*; 2012 m. sausio 10 d. sprendimą *Ananyev ir kiti prieš Rusiją* ir juose nurodytą teismo praktiką).

Lietuvos Respublikos kardomojo kalinimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad tardymo izoliatoriaus administracija, užtikrindama suėmimo vykdymo tvarką ir tinkamas asmenų laikymo tardymo izoliatoriuose sąlygas, vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, šiuo ir kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, kitais nacionaliniais ir Europos Sąjungos teisės aktais. Lietuvos Respublikos kardomojo kalinimo įstatymo 44 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad suimtiesiems užtikrinamos gyvenamųjų patalpų ir buities sąlygos, atitinkančios Lietuvos Respublikos higienos normas. Pagal Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymo Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ 1.3.1 punktą, iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. 1248, numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 m².

Byloje yra pateikta 2014 m. birželio 12 d. pažyma Nr. 69/06-2448 „Dėl V. T.“ (36 b. l.), iš kurios matyti, kad pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių buvo etapuotas 2010-02-24 ir laikytas periodiškai iki 2011-09-08. Sprendžiant šioje byloje, ar atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, neveikimas (pozityvios pareigos nevykdydamas) laikytinas neteisėtai valdžios institucijos veiksmais CK 6.271 straipsnio prasme, turi būti atsižvelgiama į atsakovo atsiliepime (73–80 b. l.) pareikštą prašymą taikyti senaties terminą.

Pagal CK 1.124 straipsnį, ieškinio senatis – tai įstatymo nustatytas laiko tarpas (terminas), per kurį asmuo gali apginti savo pažeistas teises pareikšdamas ieškinį. Reikalavimą apginti pažeistą teisę teismas priima nagrinėti nepaisant to, kad ieškinio senaties terminas pasibaigęs (CK 1.126 straipsnio 1 dalis). Tačiau ieškinio senaties termino pabaiga iki ieškinio pareiškimo yra pagrindas ieškinį atmesti (CK 1.131 straipsnio 1 dalis). Pasibaigus ieškinio senaties terminui galimybė

priverstinai, valstybės prievartos pagalba įgyvendinti subjektines teises išnyksta. Viena vertus, ieškinio senaties instituto paskirtis – užtikrinti civilinių teisinių santykių stabilumą ir apibrėžtumą. Civilinių teisinių santykių dalyviams garantuojama, jog suėjus įstatymo nustatytam terminui jų subjektinės teisės teismine tvarka negalės būti nugincytos ir jiems nebus paskirta tam tikra pareiga. Jeigu suinteresuotasis asmuo, žinodamas arba turėdamas žinoti apie savo teisės pažeidimą, per visą ieškinio senaties terminą nesikreipė į teismą su ieškiniu, kad apgintų pažeistą teisę arba įstatymo saugomą interesą, priešinga teisinio santykio šalis gali pagrįstai tikėtis, jog toks asmuo arba atsisako nuo savo teisės, arba nemano, kad jo teisė yra pažeista. Kita vertus, ieškinio senaties terminų nustatymas skatina nukentėjusiąją šalį imtis priemonių operatyviai ir tinkamai ginti savo pažeistas teises. Taigi ieškinio senaties institutas sumažina teisinio neapibrėžtumo, atsirandančio kilus ginčui dėl subjektinės teisės, neigiamą poveikį civilinei apyvartai (Lietuvos Respublikos teismų praktikos, taikant ieškinio senatį reglamentuojančias įstatymų normas, apibendrinimo apžvalga, patvirtinta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2002 m. gruodžio 20 d. nutarimu Nr. 39). Ieškinio senatį teismas taiko tik tuo atveju, kai ginčo šalis reikalauja (CK 1.126 straipsnio 2 dalis). Nagrinėjamu atveju atsakovas prašė taikyti ieškinio senatį ir atmesti pareiškėjo skundą. CK 1.127 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad ieškinio senaties terminas prasideda nuo teisės į ieškinį atsiradimo dienos. CK 1.127 straipsnio 1 dalyje taip pat nustatyta, kad teisė į ieškinį atsiranda nuo tos dienos, kurią asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo teisės pažeidimą. Ieškinio senaties termino eigos pradžios susiejimas su momentu, kada asmuo turėjo sužinoti apie teisės pažeidimą, paaiškintinas įstatymo leidėjo ketinimu koku nors būdu ieškinio senaties termino eigos pradžią apibrėžti objektyvesniais kriterijais. Jeigu ji priklausytų vien nuo asmens vidinio suvokimo, ieškinio senaties termino eigos pradžia taptų per daug nekonkreči ir neapibrėžta, o ieškinio senaties instituto praktinis taikymas neatitiktų pirminio sumanymo – užtikrinti visuomeninių santykių stabilumą, skatinti nukentėjusiuosius asmenis operatyviai kreiptis į teismą, garantuoti tinkamą ir efektyvų bylos išnagrinėjimą ir išsprendimą. Todėl turėjimo sužinoti apie teisės pažeidimą momentas, skirtingai nei realaus sužinojimo momentas, sietinas labiau su objektyviais įvykiais ir savybėmis, nei su subjektyviais, nukreiptais vien į ieškovo asmenį. Sprendžiant, kada apie pažeistą teisę turėjo sužinoti apdairus ir rūpestingas asmuo, būtina nustatyti teisės pažeidimo pobūdį bei momentą, nuo kurio bet koks vidutinis apdairiai ir rūpestingai su savo teisėmis besielgiantis asmuo analogiškoje situacijoje turėjo išsiaiškinti, kad jo teisė yra pažeista. Ieškinio senaties termino eigos pradžia neturi įtakos, ar egzistuoja reali galimybė faktiškai įgyvendinti teisę kreiptis į teismą. Teismo nuomone, pareiškėjas yra tokį senaties terminą praleidęs iki 2011 m. birželio 3 d., nes tik 2014 m. birželio 3 d. kreipėsi į teismą (spaudas ant voko, 5 b. l.).

Dėl kameros, kurioje buvo laikomas pareiškėjas, plotų

Byloje yra pateikta 2014 m. birželio 12 d. pažyma Nr. 69/06-2448 „Dėl V. T.“ (36 b. l.), iš kurios matyti, kad pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje laikotarpiu nuo 2011-06-03 iki 2011-08-05 (pagal skundą pareiškėjo prašomas laikotarpis, 2 b. l.) buvo laikomas kameroje Nr. 47, kurios plotas 18,74 kv. m, joje buvo laikoma nuo 5 iki 7 asmenų ir vienam asmeniui teko nuo 2,68 kv. m iki 3,75 kv. m plotas. Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje per skundžiamą laikotarpį buvo laikomas iš viso 63 dienas. Iš pateiktos pažymos bei kitų byloje esančių įrodymų tiksliai nustatyti, kada ir kiek laiko pareiškėjas buvo laikomas 63 dienas kameroje Nr. 47, pažeidžiant nustatytas vienam asmeniui kameros ploto normas (vienam asmeniui tenkantis kameros plotas periodiškai svyravo nuo 2,68 kv. m iki 3,75 kv. m), nėra galimybių, tačiau tuo laikotarpiu, kai pareiškėjas buvo laikomas sąlygomis, pažeidžiančiomis teisės aktais nustatytą kameros plotą vienam asmeniui, Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija pažeidė pareiškėjo subjektinę teisę būti kalinamam kameroje, kurioje jam tektų ne mažiau nei 3,6 m² kameros ploto, t. y. neveikė taip, kaip pagal įstatymus ši institucija ar jos darbuotojai privalėjo veikti.

Dėl sąlygų kameroje, kurioje buvo laikomas pareiškėjas

Pareiškėjo skunde nurodoma, jog kameroje buvo šalta, drėgna, tamsu, maži kameros langai, nebuvo ventiliacijos, švaraus tualetu.

Byloje yra pateikti Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2010 m. rugpjūčio 12 d. patikrinimo aktas Nr. EP-387 (47–49 b. l.), 2011 m. sausio 13 d. patikrinimo aktas Nr. EP-1 (50–55 b. l.), 2011 m. gegužės 2 d. patikrinimo aktas Nr. EP-144 (56–60 b. l.), 2010 m. rugsėjo 21 d. patikrinimo aktas Nr. EP-440 (61–65 b. l.) bei 2013 m. vasario 8 d. patikrinimo aktas Nr. EP-6 (66–72 b. l.), kurie patvirtina, jog tam tikrose Šiaulių tardymo izoliatoriaus apgyvendinimo kamerose atliktų patikrinimų metu buvo nustatyti tam tikri higienos normos reikalavimų pažeidimai. Iš 2014 m. birželio 12 d. pažymos Nr. 69/06-2448 „Dėl V. T.“ (36 b. l.) matyti, kad pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje skundžiamu ir nagrinėjamu laikotarpiu buvo laikomas kameroje Nr. 47, kuri anksčiau atliktų visuomenės sveikatos centro patikrinimų metu nebuvo tikrinama.

Šiaulių tardymo izoliatoriaus Ūkio skyriaus 2014-06-16 pažymoje Nr. 62/08-132 yra nurodyta, kad kameros, vadovaujantis LR higienos normos 76:2010 24 p. gyvenamosios patalpos turi būti vėdinamos per langus. Pažymėta, kad Šiaulių tardymo izoliatoriaus pastatų kompleksas yra įtrauktas į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių sąrašą, todėl kai kurių nustatomų trūkumų pašalinti neįmanoma, t. y. neįmanoma padidinti natūralios apšvietos gyvenamosiose kamerose, kadangi nėra galimybės padidinti langų angas, nėra galimybės įrengti papildomą ventiliacijos sistemą ir padidinti oro judėjimo greitį bei sumažinti santykinę drėgmę ar sureguliuoti temperatūrą (37 b. l.).

Atkreiptinas dėmesys, jog Kalėjų departamento prie LR teisingumo ministerijos direktoriaus 2009 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. V-176 patvirtintų Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių (toliau – ir Taisyklės) 14.5 p. nurodoma, kad kameroje turi būti sanitarinio mazgo patalpa. Ši patalpa turi būti atitverta nuo likusio kameros ploto ne žemesne kaip 1,5 metro aukščio pertvara ir padengta lengvai valoma, drėgmei ir dezinfekcijos medžiagoms atsparia danga. Esant galimybėms, sanitarinis mazgas turi būti visiškai izoliuotas nuo likusio kameros ploto. Kita vertus, Taisyklių 2 p. nurodoma, kad šios taisyklės taikomos naujai statomiems, rekonstruojamiems ar kapitaliai remontuojamiems tardymo izoliatoriams. Veikiantiems tardymo izoliatoriams taikomi tik tie šių Taisyklių reikalavimai, kurie nesusiję su patalpų rekonstrukcijos darbais.

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytas normas ir duomenis, pareiškėjo argumentai dėl sąlygų kameroje laikytini nepagrįstais.

Dėl sąlygų laikino patalpinimo kameroje

Pareiškėjas skunde nurodė, jog atvykimo bei išvykimo kameroje taip pat būna šalta ir purvina.

Atsižvelgiant į tai, jog įstatymo leidėjas neįpareigoja tardymo izoliatoriaus registruoti duomenų, iš kurių būtų galima spręsti, kuriose *trumpalaikio sulaikymo* kameroje 2 val. laikomi asmenys, teismas neturi galimybių vertindamas turimus rašytinius įrodymus nustatyti, kuriose trumpalaikio laikymo kameroje pareiškėjas buvo laikomas. Nesant šių duomenų nėra galimybės nagrinėti ir konkrečių laikymo sąlygų, tokių kaip santykinė drėgmė, oro temperatūros atitiktis higienos normos reikalavimams.

Dėl dezinfekcijos, dezinfekcijos, deratizacijos

Pareiškėjas savo skunde nurodo, kad kameroje veisiasi žiurkės, tarakonai.

Šiaulių tardymo izoliatoriaus Ūkio skyriaus 2014 m. birželio 16 d. pažymoje Nr.62/08-132 (37 b.l.) nurodoma, kad kameros dezinfekcija atliekama kasdien, apie tai pažymima Objektų kasdieninio valymo kontrolės žurnale. Kameroje graužikų naikinimui naudojamos lipnios juostelės, o pagal suimtųjų prašymus, deratizacija papildomai atliekama cheminiu būdu. Deratizacija apgyvendinimo kameroje atliekama priemone „Bromad“. Kameroje, atliekant deratizaciją cheminiu būdu, suimtieji (nuteistieji) yra iškeliami į kitas apgyvendinimo kameras. Teritorijoje deratizacija vykdoma su „Broditop“ pasta. Deratizacija pagal planą atliekama kartą per mėnesį. Laikotarpiu nuo 2010 m. vasario 24 d. iki 2011 m. rugsėjo 8 d. režiminio korpuso kameros

Nr. 7, 24, 29, 47 ir 95 valstybės kontrolės institucijos netikrino. Jokių anksčiau minėtų teisės aktų pažeidimų užfiksuota nėra.

Šiaulių apygardos administraciniam teismui yra pateikti Šiaulių tardymo izoliatoriaus Sveikatos priežiūros tarnybos 2011 m. gruodžio 30 d. Šiaulių tardymo izoliatoriaus direktoriaus įsakymu Nr.20/01-2719 patvirtintas Patalpų dezinfekcijos, dezinsekcijos ir deratizavimo grafikas 2012–2013 m. (38–39 b.l.), Šiaulių tardymo izoliatoriaus Sveikatos priežiūros tarnybos Šiaulių tardymo izoliatoriaus 2012–2013 m. patalpų pagrindinis valymo grafikas (40–42 b.l.), Šiaulių tardymo izoliatoriaus Sveikatos priežiūros tarnybos Šiaulių tardymo izoliatoriaus 2012–2013 m. dezinfekcijos planas (43–46 b.l.).

Teismui nebuvo pateikti duomenys, kurie duotų pakankamą pagrindą išvadai, jog Šiaulių tardymo izoliatorius nevykdo nurodytų planų, nenaudoja dezinfekcijai planuose nurodytų priemonių, todėl pareiškėjo argumentai dėl dezinfekcijos, dezinsekcijos ir deratizavimo atlikimo atmestini.

Dėl rūkančių asmenų laikymo tose pačiose kameroje kartu su nerūkančiais asmenimis

Pareiškėjo skunde nurodoma, jog rūkantys asmenys yra laikomi tose pačiose kameroje kartu su nerūkančiais asmenimis.

Nuo 2010 m. balandžio 11 d. įsigaliojusios Lietuvos higienos normos HN 73:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 14 p. numatyta, kad laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims draudžiama rūkyti laisvės atėmimo vietų gyvenamosiose, kitose bendro naudojimo patalpose, jeigu nerūkantieji būtų priversti kvėpuoti tabako dūmais užterštu oru.

Pažymėtina, kad pareiškėjas nepateikė įrodymų, kad ginčui aktualiu metu kreipėsi į Šiaulių tardymo izoliatoriaus administraciją nurodydamas, jog yra nerūkantis ir prašydamas užtikrinti jo teisę būti laisvės atėmimo vietų gyvenamosiose, kitose bendro naudojimo patalpose, kuriose nerūkoma. Priešingai, byloje esantys įrodymai patvirtina, kad pareiškėjas pageidavo būti laikomas kameroje kartu su rūkančiais asmenimis. Pareiškėjas 2010 m. vasario 24 d. prašyme Šiaulių tardymo izoliatoriaus direktoriui nurodo, kad yra rūkantis, todėl prašo jį paskirti į kamerą, kurioje laikomi rūkantys asmenys (16 b. l.). Pareiškėjas 2011 m. spalio 27 d. sutikime Vilniaus pataisos namų direktoriui jau priešingai nurodo, kad sutinka atlikti nuobaudą kameroje su nerūkančiais nuteistaisiais (17 b. l.).

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytas aplinkybes, darytina išvada, jog Šiaulių tardymo izoliatoriaus neteisėto veikimo ar neveikimo dėl kameroje esančios ventiliacijos, rūkančių asmenų kalnimo vienoje kameroje su pareiškėju nuo 2011 m. birželio 3 d. iki 2011 m. rugpjūčio 5 d. nenustatyta.

Byloje nėra jokių duomenų apie tai, kad pareiškėjas kreipėsi į Šiaulių tardymo izoliatoriaus administraciją su skundais ar prašymais dėl jo laikymo sąlygų, susijusių su rūkymu. Tuo atveju, kai pareiškėjas į administraciją su prašymu ar skundu dėl to, kad kameroje rūkoma, raštu nesikreipė, nėra jokio pagrindo spręsti, jog laisvės atėmimo vietos administracija nesiėmė reikiamų veiksmų, kad būtų užtikrintas draudimas rūkyti gyvenamosiose ar kitose bendro naudojimo patalpose, dėl ko, laikydama pareiškėją kartu su šiose patalpose rūkančiais nuteistaisiais, būtų pažeidusi teisės aktų reikalavimus (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. rugsėjo 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-442-1251/2013). Tokia teismų pozicija minėto teisinio reglamentavimo atžvilgiu taip pat rodo, jog gintinos galimai pažeistos nerūkančiųjų teisės, o ne rūkančiųjų pretenzijos. Atsižvelgiant į tai, kad teisės aktuose įtvirtintas nerūkančiųjų teisių į sveiką aplinką užtikrinimas, o ne rūkančiųjų interesai, pareiškėjo abstraktūs ir neįrodyti argumentai dėl rūkančiųjų laikymo su nerūkančiais nelaikytini neturtinę žalą galėjusiomis sukelti aplinkybėmis. Pareiškėjo teisės ir teisėti lūkesčiai, susiję su rūkymu, nebuvo pažeisti, todėl atsakovo veikimas nelaikytinas turinčiu neteisėtumo požymių.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje nuosekliai laikomasi pozicijos, jog asmuo, kuris yra kalinamas nepriimtinomis sąlygomis, patiria neturtinę žalą, kaip ji yra apibrėžta CK 6.250 straipsnio 1 dalyje (pvz., administracinės bylos Nr. A¹⁴³-1966/2008, A⁵⁰²-734/2009). Ši aplinkybė taip pat konstatuota ir EŽTT praktikoje (pvz., 2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas byloje S. prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 871/02)). Taigi ta aplinkybė, jog asmuo tam tikrą laiką buvo laikomas nepriimtinomis sąlygomis, nesilaikant teisės aktų reikalavimų, administracinių teismų praktikoje pripažįstama pagrindu neturtinei žalai atlyginti.

Pagal CK 6.250 straipsnio 1 dalį, neturtinė žala – tai asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kt., teismo įvertinti pinigais. Neturtinės žalos atlyginimo dydžio nustatymą, kaip ir atlyginimo teisinius pagrindus, lemia šios žalos prigimtis ir objektas. Neturtinė žala atlyginama pažeidus vertybes, kurių įkainoti neįmanoma, ir pasireiškia neturtinio pobūdžio praradimais, kurie negali būti tiksliai apskaičiuojami piniginiu ekvivalentu. Priteisiant neturtinės žalos atlyginimą vadovaujamosi teisingo žalos atlyginimo koncepcija, besiremiančia įstatymo ar teismų praktikos suformuotais vertinamaisiais subjektyviais ir objektyviais kriterijais, leidžiančiais kuo teisingiau nustatyti ir atlyginti asmeniui padarytą žalą, atkurti pažeistų teisių pusiausvyrą ir suponuojančiais pareigą preciziškai įvertinti konkrečios situacijos aplinkybes. Neturtinės žalos prigimtis lemia tai, kad nėra galimybės šią žalą tiksliai apskaičiuoti, grąžinti nukentėjusįjį į buvusią padėtį ar rasti tikslų piniginių tokios žalos ekvivalentą. Neturtinės žalos dydį nustato teismas, o ją patyręs asmuo turi pateikti teismui kuo daugiau ir kuo svarbesnių žalos dydžiui nustatyti reikšmingų kriterijų. Teismas pagal teisinius kriterijus nustato priteistiną neturtinės žalos dydį. Pareiškėjo prašoma atlyginti neturtinės žalos suma vertinama kaip nevaržanti teismo diskrecijos nustatyti neturtinės žalos dydį konkrečioje byloje ir yra tik viena reikšmingų bylai aplinkybių, į kurią teismas turi atsižvelgti. Kriterijai, į kuriuos turi atsižvelgti teismas, nustatyti įstatyme (CK 6.250 straipsnio 2 dalis). CK 6.250 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas nebaigtinis tokių kriterijų sąrašas: žalos pasekmės, žalą padariusio asmens kaltė, jo turtinė padėtis, padarytos turtinės žalos dydis bei kitos turinčios reikšmę bylai aplinkybės, taip pat sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijai.

Pažymėtina, jog neturtinės žalos dydį pagrindžiančių kriterijų sąrašas nebaigtinis, o kiekvienu konkrečiu atveju pažeidžiama skirtinga įstatymo saugoma teisinė vertybė ir neturtinė žala patiriama individualiai, tai teismas turėtų spręsti dėl materialios kompensacijos už patirtą neturtinę žalą dydžio, aiškindamasis ir vertindamas individualias bylai svarbias neturtinės žalos padarymo aplinkybes ir kitus faktus, reikšmingus nustatant tokio pobūdžio žalos dydį, atsižvelgdamas į įstatyme bei teismų praktikoje įtvirtintus ir teismo šiuo konkrečiu atveju reikšmingais pripažintus kriterijus. Neturtinės žalos atlyginimo teisinius pagrindus, dydžio nustatymą lemia šios žalos prigimtis ir objektas. Sprendžiant dėl neturtinės žalos dydžio, atsižvelgtina ir į tokias reikšmingas bendro pobūdžio aplinkybes, kaip bendrą šalies ekonominę situaciją, pragyvenimo lygį bei bendruosius teisės principus.

Atsižvelgus į kalinimo neatitinkančiomis teisės aktų reikalavimų sąlygomis trukmę, į pareiškėjo patirtus nepatogumus, kurių intensyvumas viršijo neišvengiamai kalinimui būdingus nepatogumus ir kurie žemina žmogiškąjį orumą, sukelia dvasines kančias, į kitus pirmiau minėtus teismų praktikoje įtvirtintus neturtinės žalos dydžio nustatymo kriterijus, vadovaujantis sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijais, darytina išvada, kad pareiškėjas patyrė neturtinę žalą (dvasinius išgyvenimus, nepatogumus, pažeminimą), kuri negali būti kompensuojama vien tik pareiškėjo teisių pažeidimo pripažinimu.

Pareiškėjas savo skunde konkrečiai dėl savo sveikatos problemų nepasisako, nurodo, kad dėl netinkamų laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje sąlygų buvo „kankinamas“. LR suėmimo vykdymo įstatymo 45 str.1 d. numatyta, kad asmens sveikatos priežiūra tardymo izoliatoriuose organizuojama ir atliekama įstatymų nustatyta tvarka. Suimtiesiems turi būti užtikrintas tokios pat kokybės ir lygio gydymas kaip ir laisvėje esantiems asmenims. Įvertinus turimus rašytinius duomenis ginčui aktualiu laikotarpiu (nuo 2011 m. birželio 3 d. iki 2011 m. rugpjūčio 5 d.),

pareiškėjo gydymo stacionaro istorijoje Nr. 1761-238 (20–33 b. l.) padarytus įrašus bei atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjas nenurodo konkrečių faktų, susijusių su galimu sveikatos sužalojimu, negalima konstatuoti, kad būtent dėl aukščiau nustatytų pažeidimų, Šiaulių tardymo izoliatoriaus neteisėtų veiksmų (neveikimo) ginčui aktualiu laikotarpiu buvo sužalota pareiškėjo sveikata.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, pažymi, kad teismo pareiga pagrįsti priimtą sprendimą neturėtų būti suprantama, kaip reikalavimas detaliai atsakyti į kiekvieną argumentą (1994 m. balandžio 19 d. sprendimas byloje *van de Hurk v. Netherlands*).

Teismas neabejoja, kad dėl apgyvendinimo perpildytose kalinimo kamerose pareiškėjas galėjo patirti papildomų neigiamų dvasinių išgyvenimų ir fizinių nepatogumų, papildomą diskomfortą, teisės aktais garantuotos minimalios gyvenimo kokybės pablogėjimą, kurių jis nebūtų patyręs, jei būtų buvęs laikomas teisės aktų nustatytais sąlygomis.

Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, jog byloje nustatytas atsakovo veiksmų neteisėtumas dėl pareiškėjo apgyvendinimo perpildytose kamerose kaip viena iš civilinės atsakomybės būtinų sąlygų. Tačiau pažymėtina, kad siekiant nustatyti, ar atsakovui dėl neteisėtų veiksmų atlikimo kyla civilinė atsakomybė, būtina įvertinti, ar pareiškėjui dėl šių neteisėtų veiksmų kilo pasekmės, t. y. neturtinė žala, taip pat ar tarp paminėtų veiksmų ir kilusių pasekmių yra priežastinis ryšys.

LR CK 6.250 straipsnio 1 dalis numato, kad neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais.

Sprendamas dėl priteistinos neturtinės žalos dydžio, teismas atkreipia dėmesį į bylai svarbią aplinkybę, kad pareiškėjas dėl neturtinės žalos atlyginimo kreipėsi į teismą praėjus beveik 3 metams nuo tada, kai jis išvyko iš Šiaulių TI. Pažymėtina, kad asmens patirtų dvasinių ir fizinių kančių (CK 6.250 str. prasme) poveikis jo fizinei ir psichinei sveikatai yra skaudžiausias ir labiausiai juntamas tuo laiku, kai asmenį veikia šias kančias sukeltantys neteisėti aktai (CK 6.271 str. prasme). Laiko veiksnys asmens patirtas dvasines ir fizines kančias menkina, jos blėsta (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. vasario 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A63-1343/2012). Todėl aplinkybė, kad pareiškėjas dėsė pasinaudoti teismine gynyba pakankamai ilgą laiką, leidžia daryti išvadą, jog jo patirta dvasinė skriauda nėra tokia didelė, kad ją būtų galima vertinti 20000 Lt suma. Šiuo aspektu pabrėžtina, jog byloje nenustatyta, kad atsakovas būtų sąmoningai siekęs pažeminti pareiškėjo orumą ar nežmoniškai su juo elgtis, o tam tikras kalinamųjų privatumo, jų judėjimo laisvės apribojimas ir su tuo susiję neigiami išgyvenimai, patyrimai paprastai yra neišvengiama kalinimo pasekmė, susijusi su jo esme, tikslais ir saugiu vykdymu. Be to, pareiškėjas buvimo Šiaulių tardymo izoliatoriuje laikotarpiu turėjo galimybę pasivaikščioti gryname ore, pažeidimo laikotarpis nebuvo nepertraukiamas, pareiškėjui tenkanti kameros ploto norma nuolat kito, byloje nėra duomenų, kad pareiškėjui ginčo laikotarpiu nebuvo suteikta ar buvo netinkamai suteikta medicininė pagalba.

Apskaičiuodamas neturtinės žalos, t. y. įvertinęs pareiškėjo patirtus neigiamus dvasinius išgyvenimus pinigais, įvertinęs turimų įrodymų visetą, remdamasis teismų praktikoje taikytiniais neturtinės žalos vertinimo kriterijais, atsižvelgdamas į pažeidimo trukmę (galimai apie 32 dienas, t. y. nuo kelių dienų iki 63 dienų), vertybes, kurioms daromas pažeidimas kėlė grėsmę, Lietuvoje egzistuojančias ekonomines darbo užmokesčio bei pragyvenimo sąlygas, remdamasis teismų praktikoje taikytiniais neturtinės žalos vertinimo kriterijais (pvz., LVAT 2013 m. spalio 30 d. nutartimi administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-1194/2013 už 723 dienas priteista 2000 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2013 m. lapkričio 25 d. nutartimi administracinėje byloje Nr. A⁴⁴²-1860/2013 už 169 dienas priteista 550 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2013 m. gruodžio 30 d. sprendimu administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-2373/2013 už 107 dienas priteista 500 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2014 m. birželio 19 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸-275/2014 už 330 dienų priteista 6600 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2014 m. rugpjūčio 18

d. nutartimi administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵-793/2014, kai 232 dienas laikymo sąlygos neatitiko reikalavimų bei 113 dienų tik iš dalies atitiko, priteista 5900 Lt neturtinės žalos atlyginimui), teismas sprendžia, kad už apgyvendinimą perpildytose kalnimo kamerose priteistina 640 Lt suma neturtinei žalai atlyginti. Taigi pareiškėjo reikalavimas dėl 20000 Lt neturtinės žalos priteisimo tenkintinas iš dalies ir pareiškėjui priteistina iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, 640 Lt neturtinei žalai atlyginti.

Remdamasis tuo, kas išdėstyta, ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85–87 str., 88 str. 1 d. 5 p., teismas

n u s p r e n d ž i a :

Pareiškėjo V. S. skundą tenkinti iš dalies.

Priteisti pareiškėjui V. S. 640 Lt (šeši šimtai keturiasdešimt litų) neturtinės žalos atlyginimui iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus.

Sprendimas per 14 dienų gali būti skundžiamas apeliacine tvarka Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui tiesiogiai arba per šį teismą.

Teisėjas Virginijus Stankevičius